

RECENZE

BARBORA KLIPCOVÁ – PETR ULIČNÝ, JIČÍNSKO NA PLÁNECH Z TRAUTTMANSDORFFSKÉHO ARCHIVU (1794–1840)

Výstavní katalog, Regionální muzeum a galerie v Jičíně, 25. 9.–7. 11. 2010.

Regionální muzeum a galerie v Jičíně 2010, 110 s.

Realizováno v rámci grantu Architektura, urbanismus a krajinná tvorba frýdlantského panství Albrechta z Valdštejna (1621–1634), GA ČR č. 404/09/2112

Příležitostí k seznámení s historickými stavbami může být nejen jejich návštěva a prohlídka, ale také studium dobových architektonických návrhů a stavební dokumentace. Plánová stavební dokumentace patřila v minulosti mezi archiváři spíše mezi opomíjené materiály. V posledních letech jsou tyto fondy docenňovány, mimo jiné i proto, že barevné výkresy jsou veřejnosti při prezentaci archivů asi nejsrozumitelnějším dokumentem. Svědčí o tom i výstavy archivních dokumentů. Připomeňme z východočeského prostoru výstavy Státního okresního archivu v Pardubicích, věnované mapám, plánům a stavebním plánům z Pardubicka. Důležitou roli mají i finančně nevďěčné edice map a plánů, umožňující studium dokumentů bez nebezpečí poškození často křehkých originálů. Připomeňme jen kdysi na stránkách Památek archeologických zveřejněné plány z Archivu Pražského hradu. Historické stavební plány nám dovolují nahlédnout do dobové praxe návrhu a realizace stavebního díla i získat přehled o podobě části stavebního fondu u pasportizačních prací.

Pracovníci jičínského muzea v posledních letech organizují kvalitní výstavní projekty, snad největší byla výstava a konference věnované valdické kartouze v roce 2009, při nichž se poprvé od zrušení kartouzy sešly pod jednou střechou četné předměty z jejího vybavení, které dnes připomínají tři svazky katalogu a sborníků. Nyní vystavili dosud neznámé, a tedy badatelsky nevyužité stavební plány z fondu Ústřední správy Trauttmansdorffů, uloženého v pracovišti Klášter Státního oblastního archivu v Plzni. Tuto dokumentaci objevili autoři výstavy při průzkumu spisové agendy prováděného v rámci řešení grantového úkolu grantu Architektura, urbanismus a krajinná tvorba frýdlantského panství Albrechta z Valdštejna (1621–1634), GA ČR č. 404/09/2112. Ve fondu je založeno více než 200 stavebních plánů z období od konce 18. století po polovinu 19. století. Soubor plánů vznikl jednak z důvodů dokumentačních, jednak v rámci přípravy stavebních úprav a přestaveb. Zastoupeny jsou plány sídel vrchnosti (především zámků v Kamenici a v Jičíně), objektů nabytých po zestátnění majetku zrušených klášterů (zde jičínské jezuitské koleje, kartouze ve Valdicích a paulánského kláštera v Nové Pace),

vrchnostenských dvorů a dalších drobnějších objektů. Soubor kupodivu až na jednu výjimku neobsahuje patronátní budovy – kostely a fary. Autoři plánů byli jičínští stavitel Josef Thoma a dosud neznámí Johann Brožchovský a Georg Sittauer. Autoři vybrali nejceněnější plány souboru, řada z nich je (a pravděpodobně i zůstane) nejstarším zachycením podoby jednotlivých staveb. Fond vznikl na hlavním sídle Trauttmansdorffů v Horšovském Týně a mimo jiné se v něm nalézají i stavební spisy z panství Litomyšl, které rodu náleželo v letech 1649–1753.

Nelze pominout skutečnost, že katalog se podařilo vytisknout již v době výstavy. Nízký náklad této tiskoviny se bohužel odrazil na její poměrně vysoké ceně. Hodnota bro-

žovaného svazku čtvercového formátu tištěného na křídě však spočívá v jeho obsahu, trvale zpřístupňujícího všech 67 vystavených plánů. Ty jsou barevně reprodukovány, u velkých předloh však nezbytné zmenšení neproběhlo na úkor čitelnosti.

Kromě polohopisných plánů areálů zámků v Kamenici, Jičíně, Valdštejnovy valdické lodžie (autory důsledně nazývané casino), letohrádku na Čerově a jejich zahrad se v souboru nacházejí zaměření a projekty úprav jednotlivých zámků a zámečků (Sobčice, Choteč, Radim). Velkou pozornost vzbuzují nejstarší zaměření areálu valdické kartouzy z roku 1824, zachycující její stav po některých destrukcích (zejména arkádové chodby k záchodům jednotlivých cel) a úpravách (především v jižních domcích otců). Podobné pozornosti se těší i zaměření hradu Pecka s částečně destruovaným západním a východním křídlem.

Na reprodukováných plánech lze detailně sledovat řadu skutečností včetně konstrukcí krovů (rozměrné výkresy krovů jičínského zámku a valdické kartouzy bohužel nebyly na výstavě a ani v katalogu prezentovány). Z jičínských reálií je nutno vyzdvihnout zachycení kostela sv. Jana Křtitele na Koštofranku, zbouraného v roce 1816 a svou polohou v těsném předpolí městské zdi i dosud neznámou stavební podobou budícího badatelský zájem s řadou teorií. Podle nedatovaného plánu Josefa Krátkého z období 1794–1802 se jednalo o orientovanou stavbu s mírně obdélnou lodí a trojbokým závěrem s pětibokými opěráky. Jinou zmizelou stavbou je zámek v Radimi, zdemolovaný kvůli zchátralosti v letech 1937–1948 bez podrobnější dokumentace. Patrovou budovu charakterizovala podle zamě-

ření z roku 1824 trojdílná dvojtraktová dispozice. V zadním traktu přízemí této budovy se podle výkresu nacházel jeden z nejstarších sporáků u nás. Na plánech panských dvorů nalezneme i v kraji obvyklé polygonální stodoly, známý příklad z Kamenice doplňuje dvůr v Kovači. V souboru nechybějí ani plány výrobních objektů, za nejzajímavější lze označit dokumentaci areálu pivovaru v Dřevěnici sestávající kromě vlastní budovy pivovaru z řady dalších objektů včetně sladového mlýna.

Lze litovat, že u některých plánů se nedochovaly nebo nebyly nalezeny vysvětlivky, takže tehdejší využití některých prostor, například u valdické kartouzy či hradu Pecka je nutné odhadovat. Ovšem německy psané popisy mohou skrývat četné oříšky, například na výkresu nové kovárny v Kamenici z období kolem roku 1830 nepřeložitelný *Beschlagbrücke*, označující otevřený prostor v sousedství kovářské dílny měl nejspíše popsat místo ke kování koní.

Vystavení vybraných plánů a jejich trvalé zpřístupnění formou tištěného katalogu přináší kromě prvoplánového seznámení s plánovou dokumentací konkrétních staveb i výzvu k průzkumu dosavadním bádáním poněkud opomíjených archivních fondů ústředních správ majetků nejbohatších šlechtických rodin.

Příspěvek byl zpracován v rámci institucionálního úkolu vědy a výzkumu NPÚ č. 21301 – „Vědecký výzkum a aplikace metod operativního zpracovávání stavebněhistorických a uměleckohistorických průzkumů prováděných při obnově kulturních památek a nemovitostí v památkově chráněných územích“.

JIŘÍ SLAVÍK